

1890! Magyar földön az első május. Rendeletet ír a grófi miniszterelnök:

„Az alispánoknak! Mindenütt a helyi munkásoknak, valamint minden más honpolgároknak, ha gyűlést szándékoznak tartani — az a fennálló szabályok és rendeletek alapján a hatóság felügyelete alatt megengedhető — de tüntetések nem.

Jelen rendeletem a hatósági főnökök, rendőri kapitányokkal és elöljárókkal közlendő, s hogy az a legpontosabban megtartassék, tekintetes uraságod által is ellenőrzendő.”

Budapesten, szól a rendőrfőkapitány: — Minden felvonulás tilos.

Szólanak a pesti prolik: — Talán még követni is tetszik!

Mégis, a Városligetben 60 000 jó proletár találkozik.

1891. Orosháza. Munkásotthon homlokáról függ májusi ünnepi zászló, fehér selyem, piros betű: „Szabadság, egyenlőség, testvériség.”

A csendőrök: — Gyalázatos tüntetés ez!

Három embert máris visznek és a zászlót is elviszik.

Hatalom a szolgabíró, fogadja a küldöttséget, mondják azok:

— Nincs törvény az elkobzásra, az emberletartóztatásra. Zászlót, embert kérünk vissza.

A szolgabíró: — Majd meglátjuk, mi lesz este!

Katonaság jön vonaton. — Az orosházi főterem áll a tömeg fölajozva.

Sortűz dördül, halottak esnek.

Békéscsaba. Tilos a májusi ünnep. A nagy csend jelenti a tüntetést... De híre fut, hogy mi történt Orosházán. Az emberek

mint a villám, a főtérre kicikáznak Fejük, lelkük ég, mint valami vérszövétnak. Kimegy a szolgabíró:

— Nem megmondtam már ma reggel, hol tíz embert látok együtt, szétlövetem! Mars, el innen!

— Szétlöveti? Nincs rá törvény!

— Csabán én vagyok a törvény!

— Akkor megverjük a törvényt! — és megverik!

Lóról száll le vagy két század, sortűz dördül, sok halott a piacon.

1893! Pécs a színhely. Harchan áll 2000 bányász!

Sortűz dördül! Sok a halott Szabolcsbányában, a széntől fekete téren.

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

BARTA LAJOS,

Szerző:

Cím:

Májusok emléke

Forrás:

Népzettség

4958. V. 1.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

37-18

Hely

Idő

1890-1919

Személy

Helyszám

László; kis vidéki városok, falu- városok, hetilapjainak költői egyetlen boldog májusi körussá avatják a megszűrt országot. Mintha városok első szabad májusának himnuszaival harangoz- nának egymásnak.

Szabad Május!

Az 1889-i párizsi kongresszus határozata emelte ünneppé minden évnek első május napját. Huszonkilenc év múlt el, míg Lenin jelenthette oroszok első szabad májusát. Huszonnyolc év, míg Budapest jelenthette magyarok első szabad májusát. Huszontöt év, míg a magyar fasizmus rémuralma romjaira újra felröpült a szabad május vörös csillaga. Szabad május! Tudod, ma már nincs mit félned: egymilliárdnál több ember vigyáz jelképesen mélyértelmű szabadságodra.

1894! Hódmezővásárhely.

Május 1-re készül a nép, jó vezérük Szántó Kovács János.

Jön a csendőrkülönítmény: elviszik jó Szántó Kovácsot! Bilincselve.

Városháza kapuja zárva, döngeti vagy ezer ember, munkás, paraszt, öreg, ifjú.

— Vezérünket, az ártatlant, adják ki rögtön!

S döngetik a bezárt kaput, kövel, bottal.

Futva jön két csendőrosztag! Fegyver dörög, sok a halott!

Vér-izszapos a Városház tér!

Rendeletet diktált Bánffy miniszterelnök: „Statárium lesz a törvény, az egész magyar Alföldön.”

Budapest, 1906. Szól Garami Ernő, a Szociáldemokrata Párt vezére:

— Vörös május?? Ez veszélyes! Ebből forradalom lehet! Nem akarunk forradalmat! Szavazati jogért megy a harcunk, a szavazó cédulával és békésen akarunk a

szocializmusba belenőni! Nem kell nekünk véres május! Nem kell nekünk vörös május! Csak szép csendes tüntető május! Rózsaszínű dolog május! Nem forradalommal, de szavazó cédulával fogunk mi rendben, békén a szocializmusba belenőni.

1914! Német császár, osztrák császár, magyar király háborúba parancsolják népeiket. Végigriad Európán az első világháború

Mondja akkor Alpári Gyula, a pártból kizárt ellenzéki elvtárs:

— Nos, Garami Ernő elvtárs! Látja most már: szavazati jogunk még nincs, de már kezdünk a szocializmusba „rendben, békén belenőni!”

1919 májusa szól.

A vörös szín tengerében tündököl Budapest. Az első szabad május gondolai monumentálisához illő történelmi színpaddá van alakítva. Architektúrát alkotnak a vörös zászlók. Művészien kiképzett emelvények. Körutat átfogó, merész ívezetű, tornyosodó diadalkapuk.

A hídfők vörössel vannak bevonva, számtalan apró zászló, libbennek, kócsognak. — Ferenciek tere: két nagy oszlop, két szobor: Lenin, Liebknecht. — Ferenc József tér: színekkel pompázó két oszlop, köztük hatalmas látvány: talpazaton Marx szobra. A Lánchíd budai hídfőjét diadalkapu fogja be, két oldalán Marx és Engels szobra. Az alagút bejáratát vörös koszorú girlandosítja. Jobbról pőrölyt emelő munkás hatalmas szobra, balról vöröskatoná. A

Vérmezőn, mintha a Habsburg által kivégzett magyar jakobinusok véreből kelt volna a világba Lenin fehér szobra.

Még sohasem volt Budapest ilyen tüneményesen szép és fiatal. A magyar történelem új értelmétől, Budapest népének tavaszi lelketől lett ilyen szép és fiatal. Ez a kapitalizmus vasszerkezetéből szabadult lélek kifejezésre akarja juttatni emberi és társadalmi új-

jászülettségét. Hogyan, mivel? táncsal, dallal, zenével, jó kedvvel, kacajjal. Az emberek ugyanazok, mint tegnap vagy tegnapelőtt, de azzal, ami velük, ami bennük történik, önnaguk fölé növesztették személyüket. Láz bennük az öröm: „Ki az utcára! Ki az utcára, az új embertestvériségbe!”

Mintha tűztajon állna Budapest, mintha még a paloták falai is remegnének. Mert az emberek fejük sugározzák történelmi indulataikat és úgy érzik, hogy az indulatoktól perzselt falak visszavetítik az agy hőségét.

Hogyan tudja majd kifejezni mindazt, amit egészen új történelmében az első szabad május jelent.

Most azonnal szólni fognak az ünnepi utcák, most azonnal zene és dal lesz Budapest, amilyen még sohasem volt.

A lélek nem tud a mozgáson, a szón, a dalon, zenén túl más kifejezést találni magának.

Most azonnal ott lesz a nagy úttesteken az új világtörténelmet kifejezni akaró lélek százezres sokasága. Ki gondolna most a kapitalizmus hazát szorító fegyveres gyűrűjére, katonáira, ágyúira? Ki figyelne most Londonra, Párizsra, Washingtonra?

Semmi különös nem történik, csak mindenfelől hatalmas muzsikák kezdenek szólni és hatalmas körök kezdenek a világtérbe törni. Már elborította a nagy utakat és tereket az első szabad május, mint nagy világyőzelmet ünneplő tömeg.

A dalok, azokat költő szövegezte! O, a zene, azokat a zene művésze komponálta. A lélek beléjük veti magát, hogy kimondja velük önmagát. De nincs-e valamely rögtönzött népművészet az önkifejezést szolgáló mozgásban, mozdulatokban, a rögtönzött utcai táncban, a daloknak az egyéni lirizmust kifejező modulációiban. Nem va-

lami sűrű, nyüzsgő, nyomon nem következő alkotási viharzás ez?

Zenék szólnak, dalok szállnak, ujjongások rakéznak, lelkek muzsikálnak, örömök vibrálnak, asszonyok, leányok világos, virágos ruhái mintha szönyeket terítene az ember merőben új, szocialista történelme elé. Csak utcai, ünnepi felvonulás ez? Nem valamely gigantikus keletkezés: a szocialista emberiség forradalmi megjelenésének tömegnyitánya játszódik le Budapest nagy útvenalain, terein.

A város, az ország májust énekel...

Mit jelentett 1919-ben májust énekelni? A szocialista embervilág jöttek tenni vallomást és fogadni hűséget. Májust dalol a francia megszállás fegyvereinek tövében hősi és hű szívvel Juhász Gyula Szegeden, a szocialista világszabadságra eszmélt Oláh Gábor kálvinista Rómájában, Debrecenben; májust énekel a nyugat-magyarországi kommun forró közepében, Sopronban, a forró hitű, mátirrá lett fiatal Bors